

Назаренко Т. Г.,
доктор педагогічних наук,
завідуюча відділом навчання географії та економіки
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ ПІДРУЧНИКА ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ЕКОНОМІКИ В ЛІЦЕЇ

Анотація. Однією з найактуальніших проблем реалізації економічної освіти в ліцеї на профільному рівні навчання є навчально-методичне забезпечення, зокрема створення підручників, як основного засобу навчання. Зроблено аналіз змісту діючих підручників з економіки для навчання на профільному рівні в ліцеї на предмет їх змістового наповнення для формування предметних та ключових компетентностей в учнів ліцею.

Ключові слова: учні ліцею; економічна освіта; ключові та предметні компетентності; профільний рівень навчання економіки; змістове наповнення підручника.

Сучасна українська методика викладання шкільних предметів активно шукає нові інструментарії та переглядає традиційні методи навчання. В основі цих процесів знаходяться фундаментальні політичні, економічні та соціальні зміни, що відбуваються в нашій країні упродовж останніх двох десятиліть. У зв'язку з реформою освіти через запровадження оновлених критеріїв оцінювання якості знань актуалізується роль навчальної літератури, створюються нові шкільні підручники [3].

Перевтілюючись із пасивного носія інформації на активну дидактичну систему, підручник покликаний закладати мотивацію у формуванні різнобічних наукових законів і закономірностей, ґрунтовно і всебічно розкривати зміст навчального матеріалу, сприяти становленню емоційно-ціннісних взаємин особистості, виробленню практичних умінь та навичок предметного спрямування. Зараз накопичено чималий досвід створення та використання навчальної літератури.

Сьогодні роботі з підручником на уроках економіки приділяється значна увага, хоча за браком спеціальних досліджень вчителів економіки все ще потребує певної методичної допомоги. Саме тому ефективне використання підручника подекуди продовжує залишатися проблемним місцем у навчанні економіки в ліцеї.

Одне зі складних завдань, що стоїть перед авторами підручника, це відбір змісту, де все здається головним, і необхідно відібрати суттєве, враховуючи складні економічні поняття та закони, а також вік учня. Головна пріоритетна лінія в системорозвивальних підручниках для ліцею – це перевага практичних знань.

Підручник як один із засобів навчання економіки спрямований на системне формування економічних знань і вмінь учнів. Головне його призначення – допомогти учням самостійно закріпити і поглибити знання, здобуті на уроці економіки. Підручник має забезпечити науковість змісту матеріалу, точність, простоту і доступність його викладу, чіткість формулювання визначень, правил, законів, ідей, точну й доступну мову тексту, правильний розподіл навчального матеріалу за розділами і параграфами [4, с. 240].

В наш швидкоплинний час, коли фактичні данні змінюються буквально щодня, саме практичні знання складають основу того світобачення, яке учні набувають у школі [5, с. 11]. В підручниках для ліцею має бути змінений сам принцип, сам підхід до komponування підручників. На що хибують добротні підручники? Вони орієнтуються, на жаль, на репродуктивні можливості того, хто їх читає, учня: вивчив, запам'ятав, переказав. У багатьох підручниках немає інтриги, відсутнє особистісне звернення, бракує діалогового режиму.

Проводячи наукове дослідження та аналізуючи діючі підручники з економіки нами зроблений висновок про те, що сьогодні потрібен принципово інший підручник, який дозволив би учневі інколи обходитися без школи [1, с. 13]. Адже сьогодні немає конкуренції між школою і не школою. В ліцеї відбувається відхід до медійного сприйняття інформації: радіомовлення, телебачення, Інтернет тощо, саме це відбувається в умовах карантинних заходах, тому тенденція створення інтерактивного середовища під час навчання актуалізує питання змісту економічної освіти через пізнавальну діяльність учня та його співпрацю з іншими учасниками навчально-освітнього процесу. Одна з вимог, що ставляться до підручника, – використання і навіть акцент на ілюстративний матеріал: зображень, які реалізують науковий педагогічний принцип підручника специфічними засобами наочності. Такий відеоряд буде розкривати основний зміст елементів початкової програми. Вони або різнозначні тексту, або доповнюють його, або є об'єктом для запитань, завдань.

Працюючи з підручником, учитель повинен доповнювати його матеріал додатковою інформацією, оскільки зміст підручника нерідко надто конспективний, і знання, почерпнуті учнями лише з нього, будуть обмеженими. Важливо використовувати на уроці як додатковий інтерактивний матеріал, що зробить «суху» науку економіку більш реалістичною та прикладною.

Учитель має маневрувати методичними прийомами під час викладу матеріалу підручника з огляду на те, що для одних учнів його зміст може бути складним, а для інших – легкодоступним, занадто простим.

Результатом нашого дослідження була процедура відбору навчального економічного змісту (методологічні основи, дидактичні принципи і критерії) через вимоги до економічної освіти учнів на профільному рівні навчання, визначення змісту, обсягу і структури, а також курсів за вибором з економіки та їх втіленням у змістове наповнення відповідних підручників [1, с. 12].

Все це знайшло місце у Концепції економічної освіти в гімназії та ліцеї, розробленої дослідниками відділу навчання географії та економіки Інституту педагогіки НАПН України, в якій зазначено, що доцільність активного використання в підручниках видів самостійної діяльності, яка сприяє розвитку творчих здібностей учнів ліцею [3, с. 26]. Саме забезпечення освітнього процесу з економіки на профільному рівні навчання через змістове наповнення підручника є дидактичною основою створення умов для набуття учнями ліцею необхідного рівня не тільки економічної предметної, а й наскрізних ключових компетентностей.

Список літератури

1. Гончарова Н. О., Назаренко Т. Г., Патрікеєва О. О., та інші. Економічна освіта в ЗЗСО. Дослідження. Управління освітою. Київ, 2019. № 8 (416). С.12–15 URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717443>
2. Концепція економічної освіти в гімназії та ліцеї України. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2019. - 48 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717475> (21. 10. 2019).
3. Концепція Нової української школи <https://mon.gov.ua/tag/novaukrainska-shkola>
4. Корнеєв В.П. Конструювання підручника для профільної школи. *Проблеми сучасного підручника*: зб. наук. пр. – К., 2009. – Вип.. 9. – С. 237-241.
5. Кравчук О. П. Дидактичні засади практично-дослідної діяльності учнів основної школи у процесі вивчення природничих предметів: автореферат на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук. спец. 13.00.09 – теорія навчання. К., Інститут педагогіки АПН України. 2011. – 20 с.